

Oppdrar vi til fred?

Særavtrykk av Dagbladet torsdag 24. august.

Av FINN ØIEN

03-02-046

Ferien er over for denne gang, — tomme og døde skolebygninger fylles igjen med liv. Elever og lærere tar sine plasser og begynner året med friske krefter. Begge parter har glemt gammelt nag og starter arbeidet med en ny og forsonlig ånd som skulle tegne bra for skoleåret.

Men hvem interesserer seg for enten livet innenfor skolens fire vegger er preget av forsonlighetens ånd eller ikke? Verden er ladd til bristepunktet av spenning, — og noen hver kan føle seg fristet til å spørre om vi har tid til å pusle med nye veier i skolen nå når all interesse er konsentrert om de store begivenhetene ute i Europa.

Og allikevel. Har vi tid til å la være å begynne og tenke på barna for alvor? I snart fem år har verden levd i en permanent krisetilstand, — i hvert av disse fem årene har det gått nye kull av mennesker ut i livet fra skolene. Hva har vi så gitt dem med på veien? Har vi satt dem i stand til å legge grunnen til en ny tingenes tilstand? Og hva gir vi våre elever i dag for at de skal bli i stand til å nå lenger enn tidligere generasjoner på veien mot

samarbeid og fred?

Verdens saga inntil denne dag er jo en saga om menneskenes mangel på evne til samarbeid. Det må da tyde på at skolene har skapt individer som savner blikket for og evnen til det vesentligste, nemlig å kunne arbeide sammen om felles oppgaver og mål. Det er en fattig trøst at skolen på andre felter er nådd uendelig langt.

Men det nytter ikke å beklage denne utvikling. Har skolen sin del av skylden, betyr det for oss lærere at det er på tide å sette alle krefter inn for en omlegging, — og at det ikke nytter å vente til verden er falt tilbake i roligere folder. Flere og flere blir klar over, at skal vi oppdra til fred, må det skje ved at vi skaper freds-mennesker. Og det blir mer og mer tydelig at vi må begynne nå.

Fellesskap, samarbeid, fred, — alt sammen store ord som det ikke er så lett å fylle med liv i et klasseværelse. Men det må gjøres skal det bli levelige forhold på vår klode. Vår erfaring viser oss at det kreves mer av oss enn det vi hittil har kunnet gi. Men hva?

Det var det lærerkonferansen i Ljungskile i sommer hadde satt seg som mål å gi svar på. Og til dette møtet i badebyen ved Kattegat var det møtt fram over 500 lærere og lærerinner fra hele Norden og mange andre land i Europa, som alle sammen søkte et svar på dette spørsmål. Det

møtte skolefolk fra alle slags skoler, — folkeskoler og høyere skoler, lærerseminar og høyskoler, daghjem og barnehager, fortsettelsesskoler og yrkesskoler av forskjellig art. Alle sammen var besjelet av ønsket om å gjøre seg selv mer effektiv, — øke sin evne til å hjelpe ungdommen til en utvikling som kunne skape en lykkeligere menneskehet.

Under presset av de foruroligende begivenheter ute i Europa, — av de stadig stigende krigsrustinger, — stod det klart at det var et skrikende behov for en opprusting av en helt annen art, — en sinnets og karakterens opprusting. Ingen av deltagerne kunne derfor være i tvil om realiteten i det motto som konferansen hadde valt: «Moralsk opprusting gjennom oppdragelsen», — og dette motto ble etter en utfordring til hver enkelt som han

skjønte han måtte ta opp i sitt eget liv og i sin oppdragergjerning.

Først og fremst betyr det en erkjennelse av at du og jeg har del i ansvaret for tidens kaos, — en erkjennelse av at verdens fornyelse går gjennom hvert enkelt menneskes fornyelse. Men det betyr også at denne erkjennelse må settes om i positiv handling. I bunn og grunn vil det derfor medføre at en må sette større krav til seg selv enn til andre, — og nettopp fordi kritikk av andre forplikter en selv, tvinges en til å ta seg selv opp til ettersyn først.

For oss lærere betyr det derfor meget mer enn noen nye teorier å diskutere på lærerværelset. Denslags har vi mer enn nok av på forhånd. For så vidt synes vel de fleste av oss at vi er moderne og fremskrittvennlige pedagoger. For alle sammen så innrømmer vi da til en viss grad at de gamle metoder har slått feil, — og vi er ikke lenger redde for å samarbeide med foreldre og drøfte problemer med elevene.

Men som oftest innskrenker vi oss til diskusjon. Vi holder fram våre egne fine meninger som stolte fedre holder fram barna

sine, — uten evne til å se og innrømme at vårt åndelige avkom ikke er fullkomment. Vi glemmer at vi derigjennom stenger oss ute fra nye impulser. — vi glemmer som oftest å sette det krav til oss selv som vi setter til våre elever, — kravet om åpenhet og mottagelighet.

Det er nå blitt aktuell skolepolitikk at vi lærere skal gå inn for å lære elevene å arbeide sammen. Men ikke alle er oppmerksom på at det stiller store krav til oss selv om samarbeid. Bare i den grad vi lærere klarer å samarbeide vil det lykkes oss å få elevene til det.

Dette samarbeid var grunnlaget som Ljungskile-konferansen bygde på. Og møtene ble på mange måter en skole i samarbeid. Det ble ingen individuell debatt om teorier og prinsipper, retningslinjer og metoder. Men hver og en som hadde erfaringer, kom med dem, — la kjensgjerningene fram for de andre og overlot til hver enkelt å trekke sine slutninger. Det var erfaringer fra alle mulige felter innen oppdragelsen og skolelivet, — men ved sitt konkrete innhold ble alt som ble sagt, verdifullt for de andre. Det gav impulser og vekket en til selvkritikk, — nettopp fordi en uvilkårlig sammenlignet det andre hadde gjort med sine egne erfaringer. En ble stadig stimulert til personlig og dyptgående selvprøving. Stadig tvang det seg fram:

Hva har du gjort?

I begynnelsen forsøkte en jo å skyve det fra seg med å holde fram hva en selv virkelig hadde gjort:

Å jo, — jeg har da vært litt av en foregangsmann når det gjelder nye veier i skolen. Jeg har da f. eks. tatt opp til drøftelse med mine overordnede opprettelse av elevråd, — for ikke å snakke om at jeg i vinter foreslo at vår skole skulle begynne med foreldremøter.

Men etter hvert som møtets deltagere drysser sine erfaringer ut over våre hoder, kommer et nytt impertinent spørsmål smygende:

Har du begynt å samarbeide med dine elever for å fremme arbeidsgleden og effektiviteten,

— f. eks. ved å be dem komme med sine meninger og ta hensyn til den ærlige kritikk de kunne gi? Har du selv oppsøkt foreldre uten å vente på at dine kolleger også gjorde det?

Jo, — jeg har da gjort spredte forsøk. Kanskje ikke akkurat det der, — men andre ting. Men jeg må jo innrømme at det ser ut til at vi kan utnytte elevenes initiativ mer enn vi gjør —. Men med 150 elever er det for resten ikke så lett å begynne for en enkelt mann.

Men en slipper ikke så lett. Straks så er det en eller annen som har begynt, — og som ved et konkret eksempel viser hvordan en umulig elev har kunnet bli en av klassens beste elever, bare fordi læreren har stått i stadig kontakt med foreldrene. Det får en til å tenke på sine egne vanskelige elever og formulerer spørsmålet:

Har du noen elev som det kanskje kunne være en tanke å

begynne med?

Under hele møtet dukker slike tanker fram. De kommer stadig igjen og gjør det mer og mer tydelig at jeg har latt muligheter ligge, at jeg har plikt til og ansvar for at min forståelse går over i handling som kommer mine elever til gode i dag, og ikke fortape meg i endeløse teoretiske diskusjoner.

Etter hvert som andres erfaringer viser meg hva en åpen og ansvarsbevisst lærer kan bety, går det opp for meg at flotte teorier ofte kan være en kjærkommen og lettvinnt flukt fra de problemer som står meg nærmest. At en prinsipiell løsning av barns vansker på et område kan hindre i å ta opp min problemelevs vansker nå. Jeg nøyer meg kanskje med å beklage at forandringene av skoleformene ovenfra tar så lang tid, — mens elever som jeg kanskje kunne hjelpe nå, får fortsette å utvikle seg i gal retning av mangel på hjelp.

Alt det som kom fram på konferansen der nede viste klart at det ikke var først og fremst reglementer fra departement og skoleledere som gav elevene noe. Det ble innlysende dette at resultatene aldri kunne bli bedre enn det som svarte til lærerens

24 August ... til fred
Sørtrykk Dagbladet

evne til å gi, — til hans bevissthetsgrad og hans moralske kvalifikasjoner.

For å ta det konkret. Det viste en så tydelig hvorfor barn ikke blir begeistret for å synge hvis ikke læreren selv begeistret stemmer i og synger, — det viste også hvorfor guttene blir ivrigere i sport hvis læreren selv møter opp med ski når skolen har skidag.

Derfor er det også klart, at skal faktisk samarbeid trives i klassene, må det i samme grad trives på lærerværelset. Det er her kjernepunktet ligger for oss lærere. Vi må se oss selv og våre mangler like oppriktig som vi ser elevenes. Og vi må ta konsekvensen av det vi ser. Setter vi oss derfor som mål å oppdra til fred gjennom samarbeid, må vi ærlig og uten forbehold gi oss helt til vår oppdragergjerning, — og det betyr at vi også gir våre elever del i våre nederlag og innrømmer vår begrensning. Før dette skjer vil ikke den atmosfære av gjensidig forståelse, respekt og kjærlighet vokse fram som er nødvendig for at vi skal bli i stand til å skape mennesker med evne og vilje til samarbeid. Bare slike mennesker vil være i stand til å bygge opp det fellesskap som er en nødvendig forutsetning for varig fred.